

УДК 340.132:801.73

О. Ф. Скакун

**МЕТОД ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПРАВОВИХ ІДЕЙ І ПРАВОВИХ НОРМ:
ЗАГАЛЬНЕ Й ОСОБЛИВЕ**

Метод інтерпретації правових ідей в їх історичному зрізі слід відрізнити від методу інтерпретації правових норм. І не тільки тому, що в першому випадку ми маємо справу з історією теорій, вчень, а в другому — з чинними формами (джерелами) права. Різниця в інтерпретації правових ідей, що становлять зміст теорій, концепцій, вчень, доктрин, і норм права, котрі об'єктивовані в законодавчих актах та інших формах (джерелах) права, корениться в їх призначенні, в їхній природі.

Норма права слугує юридично значущим способом регулювання суспільних відносин і являє собою загальнообов'язкове правило поведінки (зразок, масштаб, еталон), що формується в суспільстві відповідно до визнаної у ньому міри свободи, та формулюється (конкретизується, санкціонується) і забезпечується державою. Норма права вводить нове правило, фіксує найтипівіші соціальні процеси і зв'язки; впливає на суспільні відносини з метою подолання конфліктів, недоведення до них; відтіняє, підкреслює кількісну і якісну сторону поведінки (вид і міру поведінки). Вона володіє формальною визначеністю — фіксується у формальних джерелах права (нормативно-правовому акті, нормативно-правовому договорі та ін.), становить їх зміст; чітко визначає права і обов'язки учасників правовідносин, а також юридичну відповідальність (санкції), котра застосовується у випадках їх порушення. Норми права як система правил поведінки ухвалюються в суворо встановленому порядку — видаються уповноваженими на те суб'єктами в межах їх компетенції і відповідно до певної процедури: розробка, обговорення, прийняття, набуття чинності, зміна або скасування чинності; забезпечуються всіма заходами державного впливу, аж до примусу.

Правова ідея «народжується» і «живе» дещо іншим життям. Вона не ухвалюється в суворо встановленому порядку, а виникає як результат ідеологічного, методологічного осмислення певних явищ, не забезпечується заходами державного впливу, а здобуває певне (менше або більше) поширення в наукових колах одного чи багатьох поколінь, здобуваючи інтерпретацію з боку зацікавлених осіб. Лише тоді, коли відбувається формалізація системи ідей і вони набувають статусу правової доктрини, остання як джерело (форма) права стає об'єктом охорони і захисту держави.

Правова ідея — це уявлення (погляд, думка, міркування) про бажане право, про те, яким повинно бути досконале правове життя, тобто це якісна конструкція правових явищ, в якій міститься усвідомлення мети, перспективи пізнання і практичного перетворення дійсності (напр., ідея створення єдиного світового простору, ідея верховенства права, ідеї законності і правопорядку). Усе, що створено людиною в цьому світі — від знарядь праці до державних устроїв

і юридичних систем, — це втілені (людські) ідеї. Цивілізація на відміну від дикості — це світ втілених ідей. Хоч цивілізації не могли бути створені без знань, але знання самі по собі ні до чого не примушують і не кличуть, вони усього лише засоби і самі по собі вони «мертві». Тільки ідеї здатні надати руху людині з її знаннями і направити їх до визначеної мети (інша справа — до реальної або утопічної). До правових ідей можна віднести уявлення про діючі законодавчі встановлення, про право у всіх його проявах, про існуючі форми юридичного буття суспільства, супроводжуване їх оцінкою. Утілення правових ідей стратегічного характеру сполучено з пошуком оптимальних форм, способів і засобів організації правового життя суспільства. У будь-якому випадку не речі є суддями ідей, як у пізнанні, а навпаки, ідеї судять реальність і штовхають людину до перебудови відповідно до ідей.

Здійснення інтерпретації як правових норм, так і правових ідей є певною оцінкою їх якості, перевіркою на відповідність реаліям життя, запропонованим варіантів подальшого розвитку. Але якщо правові норми, котрі інтерпретуються, є показником стану розвитку функціонуючої системи права, то правові ідеї як «клітини» правової свідомості, точніше правової ідеології, певного мислителя чи правової школи, можуть випереджати юридичну практику, слугувати розумовими (науковими) проектами її перетворення. Інтерпретація правових ідей минулого якнайменше потребує дотримання принципу історизму, який виключає екстраполявання нинішнього понятійно-категоріального апарату на поняття і категорії давнини й навпаки.

Зупинимо увагу на деяких особливостях інтерпретації правової норми і правової ідеї.

Незалежно від того, яке джерело (форма) права є домінуючим у юридичній системі (закон, судовий прецедент, правовий звичай, нормативно-правовий договір), юридичні правила (правові норми) завжди потребують того, щоб їх тлумачили. Юридична система України близька романо-германській, неодмінною ознакою якої є визнання нормативності права і віднесення до поняття права нормативних тлумачень (усунень і роз'яснень). Однак тлумачення само по собі не є формою права, оскільки воно є похідним від основних форм (джерел) права і зазвичай наділяється субсидіарною роллю. Проте тлумачення правових норм виступало в ролі справжньої форми (джерела) права у римському праві, коли судді змушені прислухатися до думки деяких юрисконсультів, у середньовіччі, в епоху Відродження, коли значним авторитетом користувалося положення «*communis opinio doctorum*» («загальна думка вчених») [1, 130]. Акти тлумачення й у наші дні набувають якості нормативності в юридичній системі кожної держави, котра є членом Ради Європи, насамперед завдяки інтерпретації Європейським судом з прав людини (Страсбург) Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950), формулюванню і винесенню рішень на основі принципу верховенства права. Завдяки такому тлумаченню відбувається синтез юридичних систем держав — членів Ради Європи.

Тлумачення норм права, об'єктивованих у законодавчому акті та інших

формах права, — це інтелектуальна діяльність, спрямована на встановлення точного їх смислу, закладеної в них мети. Саме в цю сферу увійшов і здобув обґрунтування термін «герменевтика» (гр. *hermeneutike* — роз'яснювальне мистецтво) — сукупність пізнавальних засобів, що здобули назву від імені давньогрецького бога Гермеса, який роз'яснював людям глибинний зміст велінь богів. Засновником герменевтики як наукового методу вважається німецький вчений Ф. Шлейєрмахер (1768–1834). Під терміном «юридична герменевтика» розуміють дослідження юридичних текстів, вчення про принципи їх інтерпретації, мистецтво мислення у правовій сфері.

Ряд зарубіжних вчених розширили дослідження процесу інтерпретації в галузі права до аналізу інтерпретації самого права, тобто підняли юридичну герменевтику до рівня методології юриспруденції. Марксистсько-ленінською юридичною наукою був відкинтий аналіз права як герменевтичного феномена. Якщо в СРСР герменевтика як методологія не знайшла місця в праві, то доцільність дослідження права за допомогою герменевтичного методу вже тоді ні у кого не викликала сумніву. Нині герменевтичний метод активно використовується, збагачуючи юридичну традицію.

Текст норм права як складових системи права, її підінститутів, інститутів, галузей, і текст правових ідей як складових концепцій, вчень, теорій, далеко неоднозначні. Право, його норми, сповіщають людям, що вони повинні й чого не повинні робити, і загрожують покаранням за непослух. Право не можна читати як літературний твір, створений вченим-юристом. Для нормального функціонування право потребує обґрунтування. Обґрунтування потребують й правозастосовні акти (судові рішення), прийняті на основі норм права, закріплені в нормативно-правових актах. Потреба в обґрунтуванні спонукає до тлумачення норм права.

Інтерпретація правових ідей — це інтелектуальна діяльність вченого, мислителя по встановленню їх точного змісту, а інтерпретація правових норм — це інтелектуальна діяльність реалізатора права (суб'єкта права), якщо така діяльність здійснюється громадянином, і провозастосувача — офіційної особи чи установи, уповноваженої виносити індивідуально-конкретні рішення. Офіційна інтерпретація правових норм являє собою сукупність значень (смислів), які надаються правоположенням (виразам, формулам, окремим символам) нормативно-правових актів та інших форм права (нормативно-правових договорів, судових прецедентів, правових доктрин тощо). Кожне таке значення є інтерпретацією певного виразу, формули, символу. Смысл — це відповідь, що мають дати правові норми на проблемні ситуації, які хвилюють суб'єктів інтерпретації. Це й виявлення мети, закладеної в них суб'єктом правотворчості. Те ж саме стосується інтерпретації правових ідей, що викладені у відповідному науковому тексті. Але якщо правові ідеї, з яких складаються теорії, концепції, потребують обов'язкового (в разі інтересу до них) тлумачення науковцями, то інтерпретація норм права, викладених у положеннях законодавчого акту або нормативно-правового договору, залежить від того, чи є зрозумілим, яким його текст. Текст, який є зрозумілим одразу, не потребує інтерпретації з боку суб'єктів

його видання чи застосування. До тлумачення вдаються тоді, коли текст є дво-значним. Він переважно потребує здійснення вибору між багатьма дискусійними варіантами і підходами. Однак пошуки значення текстів, як правових ідей, так і правових норм, проходять через аналіз і використання усього наявного діапазону значень (смислів), які можуть підійти до реконструкції волі та мети мислителя як творця теорії чи законодавця як нормативно-правового будівника.

Щодо правових ідей, теорій, вчень, то навіть сам момент їх фіксації в «писаному» тексті не є обов'язковим. Будучи письмовими документами, вони не володіють державно-владною нормативністю, як це властиво текстам закону (актам-документам) і їх офіційному тлумаченню. Якщо якісь правові ідеї (теорії, концепції) і набувають ідеологічного формалізованого авторитету (напр., теологічна доктрина Фоми Аквінського в католицькій філософії права; марксистська доктрина в радянській юридичній науці), то вона все одно залишається творінням індивідуального розуму (в даних прикладах — Фоми Аквінського і Карла Маркса). Навіть коли інтерпретації належить цілий напрямок (школа, течія) в історії правових теорій, то й тоді тлумачаться ідеї, погляди індивідуальних мислителів, які відбираються за ознакою їх міжіндивідуального значення в межах даного напрямку (школи, течії).

Вирішальним же моментом у визначенні видів офіційного тлумачення правових норм є суб'єкт — уповноважена особа або орган, який дав це тлумачення. Тлумачити норми права і правові ідеї в їх історичному ракурсі можуть усі особи, але значення такого тлумачення, його науковість (якщо тлумачаться правові теорії) і юридична обов'язковість (якщо тлумачаться правові норми), а також компетентність (в усіх випадках) не однозначні.

Про схожість інтерпретації правових норм і тлумачення правових ідей можна говорити стосовно неофіційного (доктринального) тлумачення перших, коли вони роз'яснюються науковцями (вченими) в статтях, монографіях, наукових коментарях практики, усних або письмових обговореннях нормативних актів-документів. У таких випадках інтерпретація стає суб'єктивним процесом оцінюючого характеру, однак не виключається того, що інтерпретатор може стати творцем нової правової теорії, розвинутої на основі ідей, що інтерпретуються. Інтерпретатор правової норми, як правило, не стає активним учасником і творцем права в юридичних системах романо-германського типу. Тільки вищі судові інстанції, в Україні — Конституційний Суд, Вищий Верховний суд (його пленум), Вищий господарський суд, Вищий адміністративний суд — в процесі правотлумачної діяльності можуть набувати якостей суб'єктів правотворчості. Отже, інтерпретація правових ідей (теорій, концепцій) нерідко породжує нову теорію суб'єкта цього тлумачення (особливо коли домінують принципи ідеологічного і політичного плюралізму), а офіційна інтерпретація правових норм такої функції не дає суб'єктам інтерпретації — уповноваженим колективним органам та їх посадовим особам, оскільки інтерпретація відбувається в межах нормативно-правових актів, які визначають їх компетенцію. Проте й системи континентально-європейського права, які називають системами кодифікованого права, містять елементи суддівського права, принаймні їх можна шукати

у створених вищими судовими інстанціями зразків тлумачення законів з метою заповнення в них прогалів та усунення двозначностей.

Для процесу інтерпретації правових норм ступінь однозначності є одним із найважливіших факторів. У випадку однозначності коректно застосовуваних лінгвістичних висловів не потрібно ні інтерпретації, ні інших додаткових операцій, зв'язаних з дефініюванням використаних термінів. Якщо однозначне прочитання законодавчого тексту не вдається, то можна сказати, що контекстуальні фактори є впливовішими, ніж текстуальні, і в процесі інтерпретації вони можуть відіграти важливу роль, перешкодити об'єктивному ходу тлумачення.

Було б неправильним вважати, що законодавчий текст інтерпретується з допомогою формальних процедур перевірки речень і класичної логіки і що неоднозначність тексту обов'язково веде до вузької інтерпретації з ведучою роллю контексту. Є чимало прикладів, коли інтерпретація норм права диктується скоріше внутрішньополітичними і соціальними умовами, ніж суворими формальними факторами (лінгвістичні стилістичні знаки та ін.), які впливають на процес інтерпретації. Це свідчить про можливість здійснення інтерпретації правових норм як у статичній площині, так й у динамічній: коли готується і видається юридичний текст, він пристосовується до певних соціально-політичних обставин, але вони змінюються; затребуваною стає вимога з'ясувати волю законодавця відповідно до сучасних умов («воля актуального законодавця»). Тобто виникає потреба встановити значення, яке надається суспільством правовій нормі у той чи інший історичний період його розвитку, з урахуванням потреб і вимог часу. Якщо аналіз у статичній площині спрямовано на з'ясування «волі закону» («волі історичного законодавця»), на виявлення смислу (мети) правової норми, закладеного певним органом у нормативному акті на момент його прийняття, то інтерпретація у динамічній площині розрахована на встановлення відповідності між чинними правовими нормами і суспільним життям, що змінюється. Інтерпретація у динамічній площині зорієнтована на реалізацію основної функції права — забезпечення урегульованості суспільних відносин в їх еволюції. За допомогою з'ясування «волі самого акта» («волі актуального законодавця») у світлі сучасної ситуації, тобто встановлення «духу» закону, відбувається конкретизація законодавчих положень у процесі їх тлумачення, передається дійсний смисл (мета) системи норм права, закріплених в законі, відповідно до ієрархії принципів, на яких він (закон) ґрунтується; дається уточнююче розкриття «букви» закону, буквального значення його юридичного тексту. Як наголошував Й.-В. Гете: «При тлумаченні свіжість і пильність важливі! Без тлумачення будуть підстави фальшиві» [2, 25].

З одного боку, від інтерпретатора, котрий роз'яснює правову норму через певний проміжок часу після набуття чинності акта, в якому вона міститься, вимагається, щоб він виходив з первинного змісту тексту норми права, не відривався від смислу (мети) юридичного акта як форми існування правової норми, котра тлумачиться. А, з іншого боку, розкриваючи «дух» юридичного акта у межах його «букви», інтерпретатор не може не враховувати суспільно-політичні

зміни, що відбулися. Так, динамічне тлумачення, скажімо Конституційного Суду України щодо відповідних положень Конституції України, за пізнавальною природою і юридичними наслідками, мало чим відрізняється від нормативної конкретизації, яку здійснюють правотворчі органи. Це вже не така конкретизація при з'ясуванні змісту норми, яку можна кваліфікувати лише як офіційну інтерпретацію, а інтерпретація з елементами правотворчості, коли шляхом з'ясування об'єктивного змісту тих чи інших положень Конституції чи законів Конституційний Суд України добудовує право, долаючи їх невизначеність з позицій сучасності. Отже, завдяки інтерпретації «буква» права, його «догма», може втрачати свою стійкість, ставати рухливою, динамічною. Недарма Європейський суд з прав людини наголошує на необхідності тлумачити й застосовувати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) у світлі актуальних умов сьогодення, тобто таких умов, які існують на момент розгляду справи [3, 259].

Еволюція політичних, економічних, культурних умов життя суспільства позначається й на інтерпретації правових ідей в їх історичному контексті, що мають пізнавальне значення. При створенні власних правових теорій, концепцій, в текстах яких, як правило, містяться інтерпретації ідей попередників і сучасників, вчені (мислителі) відчувають вплив політичних режимів своїх країн. Наприклад, з 80-х рр. XIX ст. вчені країн СНД дають нове тлумачення марксистсько-ленінської теорії прав людини, відштовхуючись від внутрішньо- і зовнішньополітичних умов розвитку — відкритості суспільства, політичного плюралізму, природних прав людини, конституційного визнання верховенства права тощо.

Діалектика інтерпретаційної діяльності в її історичному розвитку — це двоєдиний історичний процес: наближення до істини і усунення на шляху до неї перешкод. На цьому шляху кожний інтерпретатор прагне до виключення множини тлумачень правових ідей, теорій минулого. Вчений завжди тяжіє до однозначного рішення. Такою є психологія індивідуально-творчої праці. Проте, як явище науки в її історичній перспективі, множина відносно істинних інтерпретаційних концепцій є закономірною. При плоско однозначному розумінні попередніх правових теорій зникає живий інтерес до них. Саме ідеологічно-правовий плюралізм і є проявом демократичності. Отже, однозначність в інтерпретації норм права і в інтерпретації правових ідей слід оцінювати не тотожно. В інтерпретації норм права однозначність є загальнообов'язковим і позитивним явищем, в інтерпретації правових ідей — на рівні науки — негативним, не потрібним. Методологічний і ідеологічний плюралізм були, є і будуть у науковій творчості; їх визнання — вираз демократичного мислення і високої правової культури суспільства.

Варіант тлумачення законодавчого акта, що виникає в результаті вступу в протиріччя з цілями, завданнями і цінностями законодавця, відхиляється самим же законодавцем. Невідповідність нормативних приписів, що виражають норми права, уявленню про право як про справедливий соціальний регулятор потребує їх виправлення. Це повинен зробити законодавець через майбутнє за-

конодавство або ж у чинному законодавстві оговорити, що існуючі в ньому прогалини має заповнити суддя. Суддя, вирішуючи спірне питання відносно тієї чи іншої ситуації, формує уявлення про те, яке рішення він повинен прийняти і шукає обґрунтування прийнятого рішення. У разі прогалини в законодавстві він вирішує справу або окреме юридичне питання тлумаченням, ґрунтуючись на принципах права, вихідних положеннях і смислу законодавства (його «духу»).

Варіанти тлумачення сучасниками правових ідей минулого фізично не можуть бути відхилені авторами цих ідей у разі хибної інтерпретації. Правда, окремі раціональні елементи можуть мати місце і в цілком хибній інтерпретації, оскільки в ній відображаються, хай і неправильно, ті чи інші справжні грані об'єкта пізнання. Іноді вони висвічуються через великий проміжок часу. Істина не обов'язково входить в історично наступну інтерпретаційну теорію. Проте спадкоємна кумуляція історично-правових знань залишається законом розвитку науки історії правових ідей (вчень, теорій). Адже основу інтересу до теоретико-правової спадщини минулого якраз і складає можливість її нових інтерпретацій, нових «прочитань», тобто поглядів на них під іншим кутом зору.

Такого не можна сказати про інтерпретацію правових норм, оскільки, як зазначалось, благом для норм права є відсутність двозначності. Багатозначність не є достоїнством норм права. Юридичний склад відповідної норми можна однозначно виявити за допомогою способів тлумачення: встановлені в нормі критерії вирішення питання та його наслідки (дія чи бездіяльність) є обов'язковими для правозастосувача. Зазвичай правотворець сам вирішує, що є справедливим, а що ні, зважаючи на те, що право покликане справедливо вирішувати конфлікти в людському співіснуванні. Але в силу однозначності термінів, використовуваних в нормативно-правових актах (та інших формах права), потрібно їх тлумачення з допомогою певних методик. Було б невірним вважати, що шляхом тлумачення повністю усуваються неточності текстів норм права. Навряд чи це можливо, оскільки тлумачення потребує здійснення вибору між багатьма дискусійними варіантами, підходами, — при дотриманні вимоги справедливого вирішення питання. Тлумачення норм права означає не лише встановлення смислу, який ховається за тими чи іншими словами. Воно призначене з багатьох різноманітних смислів, що допускає те чи інше висловлювання, встановлювати правильне вирішальне значення [4, 125]. Як норми права, так і їх тлумачення, повинні забезпечувати справедливість і оптимальніші для всіх співвідношення щодо задоволення інтересів.

При застосуванні інтерпретації правової теорії і правової норми юридична інтерпретація обмежує і контролює саму інтерпретаційну діяльність суб'єкта. Якщо суб'єкт інтерпретації правового припису переступає межі тлумачення, то це відбувається не шляхом тлумачення, а шляхом уточнюючої чи доповняльної або коригувальної побудови права [2, 75].

Загальне в інтерпретації правових ідей минулого і правових норм сучасності полягає в тому, що в них особливе місце займають категорії: значення

і знак, ціле і частина, система і елемент, а також специфічний «внутрішньоінтерпретаційний» спосіб — метод «питань і відповідей» та ін.

Як інтерпретація тексту законодавчого акта, так і інтерпретація тексту правової норми є процес. Кожний з них має свої особливості. Так, процес інтерпретації правових ідей, що становлять правову теорію, можна умовно розділити на ряд вузлових стадій: 1) стадія описання — стадія вивчення фактів, що завершується створенням емпіричної бази дослідження (вибір фактів, аналіз конкретного задуму — конкретно-історичний, ситуаційний і ін.); 2) стадія реконструкції — стадія власне інтерпретації, серцевина інтерпретаційної діяльності, яка полягає в тому, щоб виявити у внутрішніх зв'язках системи інтерпретованих ідей, що становлять теорію, стрижневу, кризну ідею, означити в ній якості системності; 3) стадія пояснення — ця стадія (на відміну від попередніх, які призначені пояснити, що собою являє інтерпретована система ідей) призначена відповісти на питання, чому ці ідеї з'ясовані саме так, а не інакше. Науково-інтерпретаційний процес сходження від абстрактного до конкретного увінчує оцінка правових ідей і самої теорії, з яких вона складається. Виклад такої оцінки в письмовому тексті робить її доступною для зацікавленого читача.

Щодо процесу інтерпретації правових норм, то він складається з таких стадій: 1) правороз'яснювальна ініціатива; 2) узагальнення юридичної практики та обґрунтування необхідності правового тлумачення; 3) з'ясування змісту правової норми, перевірка її на адекватність волі (меті) законодавця; 4) розробка й обговорення проекту інтерпретаційно-правового акта; 5) ухвалення інтерпретаційно-правового акта, його публікація.

Для розуміння метода інтерпретації в правових ідеях і правових нормах необхідно знання правового мислення юриста (законодавця, практикуючого юриста, вченого), юридичної мови і юридичної практики, а також ролі в ній юридичної традиції. Важлива також онтологія традиційного мислення інтерпретатора, яка виражається у специфічній переробці попередньої правової думки чи правової практики і створенні суб'єктивних обмежень на інтерпретацію значень юридичних термінів.

Метод (теорія) інтерпретації в сучасній вітчизняній науці і юридичній практиці призначений органічно поєднувати гуманістичний підхід (спрямованість на дієвий захист основоположних прав і свобод людини відповідно до принципу верховенства права) і об'єктивність інтерпретатора.

Література

1. Бержель Ж. Л. Общая теория права : пер. с фр. / Жан-Луи Бержель. — М. : NOTA BENE, 2000. — 576 с.
2. Циппеліус Р. Юридична методологія : підручник / Р. Циппеліус ; пер., адаптація, приклади з права України і список термінів Р. Корпута. — К. : Реферат, 2004. — 176 с.
3. Рабінович С. П. Сучасне європейське праворозуміння: соціально-антропологічні пачала / С. П. Рабінович // Антропология права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи) : матеріали першого всеукр. «круглого столу» (м. Львів, 16–17 верес. 2005 р.). — Л. : Край, 2006.
4. Колер И. Гражданское право Германии: пер. с нем. / И. Колер, Ф. Бергсфетт ; под ред. В. М. Нечаева. — С.Пб. : Спект. тип., 1910. — 407 с.

Анотація

Скакун О. Ф. Метод інтерпретації правових ідей і правових норм: загальне й особливе. — Стаття.

Стаття присвячена загальним та особливим рисам інтерпретації правових норм та правових ідей. Інтерпретація обох правових явищ є певною оцінкою їх якості, перевіркою на відповідність реаліям життя, запропонуванням варіантів подальшого розвитку. Але якщо правові норми, котрі інтерпретуються, є показником стану розвитку функціонуючої системи права, то правові ідеї як «клітици» правової свідомості певного мислителя чи правової школи, можуть випереджати юридичну практику, слугувати розумовими (науковими) проєктами її перетворення.

Ключові слова: інтерпретація, правова ідея, правова норма, права і свободи людини.

Summary

Skakun O. F. Method of Interpretation of Legal Ideas and Legal Norms: General and Special. — Article.

The article is devoted to the general and special lines of interpretation of legal norms and legal ideas. Interpretation of both legal phenomena is the certain estimation of their quality, checking for accordance to realities of life, suggestions of variants of subsequent development. But if interpreted legal norms are the index of development of the functioning status of legal system, then legal ideas as «cages» of legal consciousness of certain thinker or legal school can pass ahead legal practice, serve as the mental (scientific) projects of its transformation.

Keywords: interpretation, legal idea, legal norm, human rights and freedoms.

УДК 340.132:801.73:346

О. П. Подцерковний

ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ ТЛУМАЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ГАЛУЗЕВИХ, ЗОКРЕМА Й ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ, ДОСЛІДЖЕНЬ

Юридична герменевтика на фоні зусилля теоретиків та філософів права у напрямку її розвитку залишається вельми відірваною від потреб галузевих правових наук явищем.

І дійсно, якщо поглянути на юридичну герменевтику з позиції спеціальних галузевих досліджень, то намагання практичних працівників знайти прикладне «зерно» у герменевтичних дослідженнях варті найменших очікувань. Насамперед, користь теоретичного сприйняття герменевтики обмежується загальним поглибленням у право як певного джерела ідеї та сенсу. Можна навіть стверджувати, що юридична герменевтика рухається не у напрямку інструменталізації своїх висновків, а у напрямку філософсько-абстрактного розуміння текстів законів. Зазвичай, конкретно-практичні прийоми тлумачення сприймаються дещо недбайливо чи навіть «бридливо». Ось, наприклад, що пише про методи тлумачення права в контексті нормативного позитивізму В. Суслов: «До недавнього часу юридичні дослідження, як правило, обмежувалися формально-логічними операціями, покликаними провести максимально глибокий аналіз правового матеріалу для його практичного використання в процесі реалізації того або іншого закону [...] Науковий інструментарій такого підходу сформувався досить давно і так само давно не оновлювався» [1, 4].